

Sygn. akt II UK 73/18

POSTANOWIENIE

Dnia 14 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar

w sprawie z wniosku S. w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W.

z udziałem zainteresowanych: A. M.-S., A. Z., M. W., W. L.-S. i U. R.

(poprzednio T.)

o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 14 marca 2019 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 19 października 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 października 2017 r., III AUa [...], Sąd Apelacyjny w [...], w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W. o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym, przy udziale zainteresowanych A. M.-S., A. Z., M. W., W. L.-S. i U. R. (poprzednio T.), oddalił apelację S. w W. (płatnik) od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 28 stycznia 2016 r., którym oddalono odwołanie płatnika od pięciu decyzji organu rentowego z dnia 8 kwietnia 2015 r., stwierdzających, że zainteresowane jako zleceniobiorcy podlegały obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz wskazujących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia – A. M. - S. w dniu 15 października 2011 r., U. R. w okresach od dnia 20 lipca 2011 r. do dnia

10 września 2011 r. i od dnia 22 lipca 2011 r. do dnia 26 września 2011 r., A. Z. od dnia 20 maja 2011 r. do dnia 22 maja 2011 r., od dnia 13 stycznia 2012 r. do dnia 15 stycznia 2012 r. oraz od dnia 20 czerwca 2012 r. do dnia 10 lipca 2012 r., M. W. od dnia 21 lutego 2011 r. do dnia 17 czerwca 2011 r., W. L. - S. od dnia 22 stycznia 2011 r. do dnia 31 marca 2011 r. i od dnia 9 listopada 2011 r. do dnia 28 listopada 2011 r. Sąd drugiej instancji ocenił, że zawarte pomiędzy płatnikiem a zainteresowanymi umowy nie wypełniały swoim charakterem znamion umowy o dzieło, a zainteresowane we wskazanych okresach wykonywały pracę na podstawie umów o świadczenie usług, do których zgodnie z k.c. stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

W ustalonych okolicznościach faktycznych zainteresowana A. M. – S. została zobowiązana do przekazywania wiedzy w formie zajęć z przedmiotu „Projektowanie ogrodu z Domem Rodzinnym” prowadziła także wykłady autorskie i ćwiczenia projektowe z przedmiotu architektura wnętrz. Przedmiotem umowy z zainteresowaną U. R. było opracowanie konspektu dotyczącego „użytkowania wieczystego” oraz przeprowadzenie zajęć z przedstawionego zakresu, sporządzenie konspektu dotyczącego „niedozwolonych postanowień umownych” oraz przeprowadzenie zajęć z tego zakresu. Przedmiotem kolejnej umowy z zainteresowaną było sporządzenie konspektu dotyczącego „pożądanych cech charakteru, wymaganych umiejętności zarządcy nieruchomości” oraz przeprowadzenie zajęć z tego zakresu, sporządzenie konspektu dotyczącego „niedozwolonych postanowień umownych” oraz przeprowadzenie zajęć z tego zakresu oraz sporządzenie konspektu dotyczącego „funkcjonowania rynków nieruchomości w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej”. Zainteresowana A. Z. została zobowiązana do przekazywania wiedzy w formie zajęć na temat „kształtowania przestrzeni prywatnej przy pomocy form i elementów wzornictwa ogrodowego”, przedmiotem umowy było opracowanie i przygotowanie zajęć na temat „doboru i zastosowania elementów wzornictwa ogrodowego - nawierzchni i mebli ogrodowych”, a w kolejnej umowie – „opracowanie i przygotowanie zajęć z cyfrowych metod opracowania projektu”. Zainteresowana M. W. w ramach zawartej umowy prowadziła zajęcia z przedmiotu „Wytrzymałość materiałów” na studiach stacjonarnych. Z kolei zainteresowana W. L.-S. została

zobowiązana na podstawie dwóch kolejnych umów do opracowania konspektu autorskiego i przeprowadzenie wykładów z przedmiotu „Marketing bankowy”. Forma prowadzenia zajęć edukacyjnych przez zainteresowane nie przesądzała o ich wykonywaniu w ramach umowy o dzieło, bowiem jest także zwykle stosowana przez osoby nauczające na podstawie umowy o pracę czy umowy o świadczenie usług. Z tak określonego celu umowy - edukacja studentów - nie mógł wynikać obiektywnie osiągalny i pewny rezultat. Chodziło więc o wykonanie określonej czynności (szeregu powtarzających się czynności) bez względu na to, jaki rezultat czynność ta przyniesie. Wobec powyższego zainteresowane podlegały obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu we wskazanych okresach.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik płatnika, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 65 § 1 i 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i błędną wykładnię „objawiające się nieuwzględnieniem zgodnej woli stron umowy, a także poprzez brak uwzględnienia ustalonych zwyczajów, praktyki uczelnianej oraz zasad współżycia społecznego, co skutkowało uznaniem, że zawarte przez zainteresowane z S. umowy były umowami starannego działania, podczas gdy prawidłowa wykładnia umów winna doprowadzić do wniosku, iż umowy zawarte były umowami o dzieło”, art. 353¹ k.c. poprzez błędne niezastosowanie i „pominięcie w toku dokonywania oceny spornych umów zasady swobody umów rozumianej jako prawo do wyboru rodzaju umowy, na podstawie której ma być wykonywana praca, a także prawa swobodnego ukształtowania stosunku prawnego według własnego przekonania w sytuacji, gdy wyznaczone ustawą granice swobody umów nie zostały przekroczone”, art. 627 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że „opracowanie i sporządzenie konspektu wykładu naukowego, a następnie w oparciu o w/w autorski konspekt wygłoszenia cyklu wykładów na jeden określony temat stanowi wykonanie umowy starannego działania, a nie umowy rezultatu, co skutkowało niewłaściwym zastosowaniem powołanego przepisu wyrażającym się w niezakwalifikowaniu spornych umów jako umów o dzieło, czego konsekwencją był obowiązek objęcia (...) ubezpieczeniem społecznym”, art. 6 k.c. poprzez przypisanie obowiązku ponoszenia ciężaru dowodu odwołującemu się, podczas gdy prawidłowo powinien on spoczywać

na organie rentowym, jako stronie wywodzącej skutki prawne z tytułu podjętej i zaskarżonej decyzji. Ponadto zarzucił naruszenie art. 83 ust. 1 pkt 1 i 3 i art. 13 pkt 2, art. 18 ust. 1 i 3, art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.), art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1510 ze zm.), oraz art. 750 k.c. a także art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1191 ze zm.), poprzez niezastosowanie, przejawiające się zignorowaniem faktu, że praca stworzona przez zainteresowane stanowiła utwór, chroniony prawem autorskim. Pełnomocnik zarzucił także naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. W oparciu o powyższe zarzuty wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku, jak i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi lub innemu sądowi równorzędnemu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zmianę wyroku Sądu Okręgowego i ustalenie, że zainteresowane nie podlegały u płatnika składek obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu w okresach wskazanych w decyzjach wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano zagadnienia prawne - „Czy biorąc pod uwagę panujące dotąd zwyczaje i przyjętą powszechnie praktykę zawierania umów na przygotowanie i realizację wykładu, w świetle art. 5 k.c. w związku z art. 86 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, możliwa jest po pięciu, sześciu latach od dnia zakończenia realizacji umowy zmiana przez zakład ubezpieczeń jej rodzaju”, „Czy określenie jakiego rodzaju powinny to być umowy, (...) może nastąpić bez wiedzy specjalisty biegłego w tym zakresie, biorąc pod uwagę, że wiedza przedstawiana na wykładzie dotyczyła osób z wykształceniem wyższym posiadających tytuł licencjata bądź magistra w zakresie inżynierii i nie dotyczyła wiedzy powszechnie znanej na poziomie ogólnodostępnym”, „Czy ocena rodzaju umowy i ich rezultatów z zakresu wiedzy zdobywanej na studiach podyplomowych bądź doktoranckich może być

dokonywana przez organy ubezpieczeń społecznych bez posłużenia się wiedzą biegłych specjalistów w tym zakresie”, „Czy w kontekście art. 6 k.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. w zakresie w jakim organ ubezpieczeń społecznych zakwestionował płatnikowi składek rodzaj zawartej przez niego umowy, (...) i organ ten nie przeprowadził żadnego dowodu w sprawie, w tym nie powołał biegłych (...) mógł wywodzić skutki prawne ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w postaci zmiany rodzaju umowy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie ma uzasadnienia.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu cytowanego przepisu uznaje się zagadnienie dotychczas niewyjaśnione i nierozwiązane w orzecznictwie, a więc cechujące się nowością, i którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa. W utrwalonym orzecznictwie przyjmuje się, że powołanie się na tę okoliczność wymaga, obok sformułowania tego zagadnienia, także przytoczenia związanych z nim konkretnych przepisów prawnych, wskazania, dlaczego jest ono istotne oraz przedstawienia argumentacji wskazującej na rozbieżne oceny prawne (por. postanowienia: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; z dnia 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05, LEX nr 180841). W sytuacji gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania jest potrzeba wykładni przepisów prawa, konieczne jest określenie, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Wypada również dodać, że podobnie jak w przypadku gdy podstawą

wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występujące w sprawie zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), nie zachodzi ona, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, brak nadto okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Zagadnienia przedstawione w skardze kasacyjnej nie wymagają rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, a uzasadnienie skargi kasacyjnej w istocie zmierza do zakwestionowania poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych jak i ich oceny prawnej. Kwestie wskazywane jako zagadnienie wywołujące wątpliwości prawne zostały już rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 26 marca 2013 r., II UK 201/12 (LEX nr 1341964) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że umowa o dzieło i umowa zlecenia należą do umów o świadczenie usług, jednak ich zakresy są odrębne. Niewątpliwie każda umowa o dzieło należy do kategorii umów rezultatu, jednak nie każda umowa rezultatu może być podporządkowana przepisom umowy o dzieło. Ponieważ umowa zgodna z wolą stron nie może być sprzeczna z ustawą (art. 58 § 1 k.c.), przeto swoboda stron przy zawieraniu umowy nie jest nieograniczona (art. 353¹ k.c.). Inaczej rzecz ujmując, skoro wola stron nie może zmieniać ustawy, to strony nie mogą nazwać umową o dzieło zobowiązania, którego przedmiotem nie jest dzieło w rozumieniu art. 627 k.c. Z kolei w wyroku z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/11 (OSNP 2013 nr 9-10, poz. 115) Sąd Najwyższy stwierdził, że rezultatem pracy i umiejętności ludzkich, o których stanowi art. 627 k.c. nie może być sama czynność, a jedynie wynik tej czynności. Dzieło musi bowiem istnieć w postaci postrzegalnej, pozwalającej odróżnić je od innych przedmiotów i uchwycić istotę osiągniętego rezultatu. Wykonanie określonej czynności lub powtarzających się czynności, bez względu na to, jaki rezultat czynność ta przyniesie, jest czynnością charakterystyczną dla umów zlecenia (art. 734 § 1 k.c.) oraz umów o świadczenie usług nieuregulowanych innymi przepisami (art. 750 k.c.). W konsekwencji, o ile przyjmujący zamówienie w umowie zlecenia (umowie o świadczenie usług) nie bierze na siebie ryzyka pomyślnego wyniku spełnianej czynności, to odpowiedzialność strony przyjmującej zamówienie

w umowie o dzieło jest odpowiedzialnością za rezultat. W orzecznictwie przyjmuje się, że przedmiotem umowy o dzieło może być także utwór w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, jeśli dany wytwór niematerialny spełnia wszystkie przesłanki wymienione w powołanym przepisie, a mianowicie: stanowi rezultat pracy człowieka (twórcy), jest przejawem jego działalności twórczej i ma indywidualny charakter (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2003 r., II CKN 269/01, OSNC 2004 nr 9, poz. 142). W konsekwencji co do zasady wygłoszony wykład może stanowić przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze i być przedmiotem umowy o dzieło, ale o takiej kwalifikacji decydują dodatkowe kryteria. Trzeba bowiem podkreślić, że wykonywanie obowiązków w zakresie edukacji wynikających z umowy o świadczenie usług, a nawet z umowy o pracę również może polegać na przeprowadzaniu wykładów autorskich. W stosunku zatrudnienia nauczyciela akademickiego w sposób oczywisty nie występują licznie elementy podległości w postaci podporządkowania, np. możliwości wydawania poleceń. Niemniej jednak obiektywnie nauczyciel akademicki podlega pracodawcy w zakresie prowadzenia dydaktyki. Z zasady to bowiem uczelnia zobowiązuje go do prowadzenia zajęć w określonym wymiarze rocznym (pensum), nakazując powtarzalne prowadzenie zajęć w określonych dniach i godzinach oraz precyzując jego miejsce. Nauczyciel akademicki w zakresie prowadzonych zajęć podlega także obowiązkowi realizacji programu nauczania, co w pewnej mierze zbliża się do podporządkowania organizacyjnego pracodawcy (podległości aktom wewnętrznym, w szczególności regulaminowi pracy). Tak więc przyjąć należało (co trafnie uznał Sąd Apelacyjny), że zainteresowane zostały zobowiązane do przekazywania wiedzy w formie wykładów i ćwiczeń z danych dziedzin nauki w okresach wynikających z konkretnych umów, taka zaś forma prowadzenia zajęć edukacyjnych nie przesądza o ich wykonywaniu w ramach umowy o dzieło, bowiem jest także zwykle stosowana przez osoby nauczające na podstawie umowy o pracę czy umowy o świadczenie usług. Z tak określonego celu umowy - edukacja studentów - nie mógł wynikać obiektywnie osiągalny i pewny rezultat. Chodziło więc o wykonanie określonej czynności (szeregu powtarzających się czynności) bez względu na to, jaki rezultat czynność ta przyniesie. Zatem przedmiotem umów była określona czynność

(czynności), a nie jej wynik, co przesądza o ich kwalifikacji jako umów starannego działania - umów o świadczenie usług - art. 750 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 kwietnia 2012 r., II UK 187/1, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 115 oraz z dnia 13 czerwca 2012 r., I UK 308/11, LEX nr 1235841).

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.